

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กนก วงษ์ตระหง่าน.

การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย,

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

กมล สมวิเชียร.

"กรีกและวิวัฒนาการของปรัชญาการเมือง." ใน การเมือง

และการปกครอง, หน้า 1-32. กรุงเทพมหานคร: คณะ

รัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513.

กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ.

ท้าวผาดตง-นางไอ่ และประเพณีบุญบั้งไฟ.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2524.

เขียน ธีระวิทย์.

สถาปนิกผู้สร้างทฤษฎีการเมืองตะวันตกจากแม็คเค็เอเวลล์

ถึงรูสโซ. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2523.

จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ.

บุคคลชั้นนำ, โครงสร้างอำนาจและการเมืองในชุมชนไทย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2515.

จารุบุตร เรื่องสุวรรณ.

ของคืออีสาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2519.

จารุวรรณ ธรรมวัตร.

ลักษณะวรรณกรรมอีสาน. กาศสินธุ์: จินตทัศน์การพิมพ์, 2522.

จรรยา สุภาพ.

"การวิเคราะห์กลุ่มผลประโยชน์ในฐานะกลุ่มอิทธิพลทาง

การเมือง." ใน การเมืองและสังคม, หน้า 77-79.

กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2519.

ระบบการเมืองเปรียบเทียบ (ประชาธิปไตย: เผด็จการ)

และหลักวิเคราะห์การเมืองแบบใหม่, กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2511.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช.

ประชาธิปไตย, สังคมนิยม, คอมมิวนิสต์ กับการเมือง

ไทย. กรุงเทพมหานคร: ดวงดีการพิมพ์, 2523.

เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์.

ทฤษฎีการเมืองและสังคม. กรุงเทพมหานคร: บทิธการ

พิมพ์, 2524.

ทินทิธ นาคะตะ.

รัฐศาสตร์: ทฤษฎี, แนวคิด, ปัญหาสำคัญ, และแนวทางการศึกษาวิเคราะห์การเมือง. กรุงเทพมหานคร: หุสวีสต์การพิมพ์, 2525.

ธวัช บุณโณทก.

วรรณกรรมอีสาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ที่รพัตนา, 2522.

นพคุณ เมืองแวง, ศรายุทธ โยธิตณะ และสุกิจ เจริญรัตนกุล,

ขอบข่ายและแนววิเคราะห์ของรัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: เซ็นเตอร์พับลิคเคชั่น, 2524.

นลินี ตันธวานิตย์.

"การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจในชนบทไทย: ศึกษาเปรียบเทียบหมู่บ้านที่มีโครงการพัฒนาของรัฐและหมู่บ้านที่ไม่มีโครงการพัฒนา." วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.

บรรพต วีระสัย และเตชิตู ศรีสุวรรณ. สังคมวิทยาการเมือง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523.

ปรีชญา เวสารัชย์.

"การศึกษาผู้นำทางการเมืองและเทคนิคบางประการในการบงชี้ตัวผู้นำ." รัฐศาสตร์สาร 5 (พฤศจิกายน 2521) : 1-24.

ปรีชา พิณทอง.

สังขศิลป์ชัย. อุดรราชธานี: โรงพิมพ์ศิริธรรม, 2524.

ขลุ-นางอ้ว. อุดรราชธานี: โรงพิมพ์ศิริธรรม, 2524.

ผ่าน วงษ์อาน.

พญาคันทาก. มหาสารคาม: ศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครูมหาสารคาม, 2525.

พิฑูร มลิวัลย์.

ขุนทิง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, 2511.

พรศักดิ์ ห่องแก้ว.

"การศึกษารัฐศาสตร์แนวทางอำนาจ." ใน เอกสารการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ชุดวิชาหลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 10, หน้า 456-489. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดน้ำกั้งการพิมพ์, 2527.

พลศักดิ์ จิรโกรศิริ.

ความคิดทางการเมืองตะวันตก. 2 เล่ม. กรุงเทพมหานคร

- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. นคร: โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ, 2522.
ความคิดทางการเมืองสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2523.
- แม็คเคย์วิลสัน, นีโกล. เจ้า. แพลโดยพิชิต จงสลิตวัฒนา. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์โคมทอง, 2514.
- ยาโกเวฟ, เอ เอ็น, ความรู้พื้นฐานทางรัฐศาสตร์, แพลโดยสุภัทร สุคนธา
 ภิรมย์. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์กิจการพิมพ์ จำกัด,
 2525.
- ระคม วงษ์นอม. "แนวคิดเรื่องชนชั้นนำและการศึกษาโครงสร้างอำนาจ
 ชุมชน." รัฐศาสตร์ 9 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2526):
 1-36.
- ลิขิต อีร์เวติน. วัฒนธรรมทางการเมืองและการกล่อมเกลารัฐธรรมนูญทาง
การเมือง. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัย คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.
- เลนิน, วี ไอ. คาร์ล มาร์กซ. กรุงเทพมหานคร: ชัยวัฒนาการพิมพ์,
 2523.
- วิทยา สุจริตชนารักษ์. "ความคิดเกี่ยวกับอำนาจในสังคมไทย." วารสารรวม
บทความประวัติศาสตร์ 3 (พฤศจิกายน 2524): 1-37.
- วรรณกรรมอีสาน, ชมรม. นางผมหอม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศรีอนันต์, 2526.
- วีรวงศ์, สมเด็จพระมหา. พจนานุกรมภาคอีสาน-ภาคกลาง. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2515.
- สุกิจ เจริญรัตนกุล. "สถานการณ์และขอบข่ายของวิชารัฐศาสตร์: ข้อสังเกต
 บางประการ จากการพัฒนาวิธีการศึกษาและแนวคิด
 เกี่ยวกับวิเคราะห์การเมือง." วารสารรามคำแหง
 7 (ตุลาคม 2523): 1-52.
- สุขุม นวลสกุล. ทฤษฎีการเมืองสมัยโบราณและสมัยกลาง. กรุงเทพ
 มหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2526.

- สุขุม นวลสกุล. ทฤษฎีการเมืองแห่งแนวสมัย. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519.
- เสถียร หอมขจร และคณะ. ทฤษฎีการเมืองและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์, 2527.
- สีเทา พินิจภูวกล และคณะ. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2515.
- สมบัติ จันทรวงศ์. "ปรัชญาการเมือง: คลาสสิก และสมัยใหม่." ใน ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่, หน้า 1-22. สมบัติ จันทรวงศ์: บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.
- สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยอนันต์ สมุทวณิช. ความคิดทางการเมืองและสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: ดวงดีการพิมพ์, 2523.
- สมพงษ์ เกษมสัน และจรูญ สุภาพ. ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2520.
- สมพงษ์ ชูมาก. การต่อสู้ทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์, 2519.
- สมพร แสงชัย และปรัชญา เวสารัชช. "การเมืองระดับตำบล หมู่บ้าน." ใน เอกสารสอนรายวิชาการเมืองการปกครองระดับตำบล หมู่บ้าน หน่วยที่ 5-8 ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 227-254. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์เอเชีย, 2526.
- สุภณ สมจิตศรีปัญญา. ท้าวกำกาดำ. มหาสารคาม: ปริธาการพิมพ์, 2523.
- เสรี พงศ์พิศ และคณะ. คนในพระคัมภีร์ของพุทธศาสนา, อิสลาม และคริสต์ศาสนา. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2524.
- อริยานุวัตร, พระ. ภาพะเกษ. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์ศิริธรรม, 2519. จำปา 4 ต้น. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตการพิมพ์, 2515.
- _____ พระลัก-พระลาม (รามเกียรติ์). มหาสารคาม: ศูนย์อนุรักษ์วรรณกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2516.

อริยานุวัตร, พระ.
ยาร์มอน, เอ็ม เจ.

ผาแดง-นางไอ่. กาฬสินธุ์: จินตนิมิตการพิมพ์, 2514.
ความคิดทางการเมืองจากเปลโต้ถึงปัจจุบัน, แปลโดย
เสน่ห์ จามริก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
เกษรธรรมศาสตร์, 2522.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาต่างประเทศ

- Dahl, Robert A. Modern Political Analysis. New Delhi:Prentice - Hall of India (Private) Ltd.,1965.
- Etzioni, Amitai. "Power as a Societal Forec." Power in Societies, pp.18-27. Edited by Marine Olsen. London: Caller-Mac millan Limited.,1970
- Hawley, Amos H. "Community Power and Urban Renewal Success." The American Journal of Sociology 68(January): 422-439.
- Lasswell, Harold D. Politic:Who Gets What, When, How? New York: Peter Smith, 1950.
- Lasswell, Harold D. and Kaplan, Abraham. Power and Society:A Framework for Political Inquiry. Canecticut: The Carl Purinton Rolling Printing - Office of The Yale University Press,1950.
- Lukes, Steven. Power:A Radical View. Hongkong:The Macmillian Ltd.,1980.
- Morgenthau, Hans J. Politics among Nations:The Stuggle for Power and Peace. New York:Alfred.A. Knopf, 1967.
- Weber, Max. The Theory of Social and Economic Oganization. Translated by A.M Henderson and Talcott Parsons. New York:Oxford University Press, 1947.

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เนื้อหาวรรณกรรมที่ใช้ศึกษาโดยย่อ

1. สังข์ศิลป์ชัย¹

ท้าวภูธรราชครองเมืองเบ็ญจาล มีมเหสีชื่อ พระนางจันทา ท้าวภูธรราชมีพระชนิษฐา (น้องสาว) ชื่อ พระนางสุมณฑา พระองค์รักน้องสาวคนนี้นัก ไครมาขอ ก็ไม่ยอมยกให้

กล่าวถึงยักษ์คนหนึ่ง (ท้าวกุมภภัทร) มีฤทธิ์มาก ครองเมือง ๆ หนึ่งคิดอยากจะมีเมีย จึงไปขอคำปรึกษาจากท้าวเวสสุวัณ ท้าวเวสสุวัณกล่าวว่าผู้หญิงที่ดีและสวยที่สุดก็คือ นางสุมณฑาน้องสาวท้าวภูธรราช หอยักษ์รู้ดังนั้น จึงไปขโมยนางสุมณฑาเอามาเป็นเมีย และมีลูกด้วยกันเป็นหญิงชื่อศรีดาจันทร์ ต่อมาพญานาคชื่อวรุณราชมาขอ จึงยกให้เป็นเมีย

ท้าวภูธรราชมีความเสียใจเป็นอย่างมากที่พระชนิษฐาถูกขโมยไป จึงตัดสินพระทัยออกผนวช และตามหาพระชนิษฐาไปเรื่อย ๆ จนมาถึงเมืองจำปา ได้พบลูกสาวเศรษฐี ซึ่งมีลูกสาว 7 คนจึงหลงรัก ดังนั้นพระองค์จึงลาจากผนวชและกลับเข้าเมืองอีกครั้ง แล้วไปสู่ขอลูกสาวทั้ง 7 คนจากเศรษฐี ในที่สุดก็ไ้ทั้ง 7 คนมาสมความตั้งใจ ดังนั้นพระองค์จึงมีเมียถึง 8 คน

ต่อมาท้าวภูธรราชต้องการที่จะมีลูกจึงบอกให้มเหสีทุกองค์ไปขอลูกจากพระอินทร์ โดยให้สัญญาว่าใครมีลูกจะตั้งให้เป็นมเหสีเอก มเหสีแต่ละองค์จึงขอพรจากพระอินทร์ พระอินทร์ส่งเทวดามาเกิด 3 องค์ ขณะเดียวกันมเหสีทุกองค์ก็มีท้องด้วย แต่ไม่ใช่ลูกจากพระอินทร์ ต่อมาท้าวภูธรราชฝันประหลาด เสนออำมาตย์ทายว่าจะมีลูกที่ดี 3 องค์เป็นลูกเกิดจากนางหล้าและนางจันทา ส่วนลูกจากคนอื่น ๆ ไม่มี นี่ทำให้มเหสีอีก 6 องค์ไม่พอใจมาก จึงหาอุบายใส่ร้ายป้ายสีนางจันทากับนางหล้า

นางหล้าออกลูกมาเป็นหอยสังข์ นางจันทาออกลูกมาเป็นราชสีห์ มเหสีองค์อื่นอื่นก็คลอดลูกเช่นกัน ผลจากการที่นางหล้าและนางจันทาออกลูกมาประหลาดจึงถูกเนรเทศ

---

¹ปรีชา พิณทอง, สังข์ศิลป์ชัย (อุบลราชธานี:โรงพิมพ์ศิริธรรม, 2524)

ออกจากเมือง นางทั้ง 2 จึงอุ้มลูกน้อยทั้ง 3 ไปอยู่ป่า พระอินทร์ช่วยเหลือไว้ โดยสร้างปราสาทให้พักอาศัย และตั้งชื่อลูกชายทั้งสาม คือ ลูกนางหล้า ชื่อสังข์ศิลป์ชัย ลูกนางจันทา ชื่อสีหราช และสังฆะกุมาร

กล่าวถึงท้าวภูษราชมั่งจะอยู่ด้วยความสำเร็จแต่ก็ยังคิดถึงน้องสาวของตนอยู่ จึงให้ลูก ๆ ทั้ง 6 ไปเรียนวิชาในป่าแล้วหาทางนำน้องสาวของตนกลับคืนมา ลูก ๆ ทั้ง 6 จึงเดินป่าและไปพบนางหล้า, นางจันทา และลูก ๆ พอรบว่า เป็นญาติกันก็ดีใจ และเล่าเรื่องราวตามหานางสุมณฑาให้ฟัง

ภาระหน้าที่ที่สำคัญคือ การตามหานางสุมณฑา หน้าที่เหล่านี้เป็นของสังข์ศิลป์ชัย และน้องอีก 2 คน เพราะมีฤทธิ์มาก ทั้งสามตามหาจนพบนางสุมณฑาที่เมืองยักษ์ และขอร้องให้กลับคืนเมือง ระยะเวลาแรกนางก็ไม่อยากกลับเพราะยังอาศัยยักษ์อยู่ แต่ก็ขัดไม่ได้จึงยอมกลับ ในที่สุดสังข์ศิลป์ชัยและน้อง ๆ ทั้งสองก็รบกับยักษ์ได้ชัยชนะ และนำนางสุมณฑากลับได้ นางสุมณฑาคิดถึงลูกสาวจึงให้สังข์ศิลป์ชัยไปตามที่เมืองนาค สังข์ศิลป์ชัยไปทำเล่นพนันสะกาและได้ชัยชนะ จึงขอลูกของนางสุมณฑาคืน นาคไม่ให้ก็รบกัน สังข์ศิลป์ชัยรบชนะ แต่ไม่ฆ่านาค และได้ตัวลูกสาวนางสุมณฑามา ส่วนการรบกับยักษ์กุมภคณฑ์ เมื่อชนะก็จัดการศพเรียบร้อย และให้ไวญเวทหลานกุมภคณฑ์ปกครองแทน

เมื่อสังข์ศิลป์ชัยได้ทั้งนางสุมณฑาและลูกกลับมาแล้วก็มาพบโอรสอีก 6 องค์ โอรสทั้ง 6 อัจฉริยะหาความสามารถของสังข์ศิลป์ชัย จึงวางแผนจัดการโดยสามารถผลักสังข์ศิลป์ชัยตกน้ำ แต่พระอินทร์มาช่วยเหลือ โดยนำกลับไปอยู่กับแม่ของตนในป่า โอรสทั้ง 6 จึงพานางสุมณฑากับลูกเข้าเมืองเบ็ญจาล

มาถึงเมือง โอรสทั้ง 6 กล่าวว่าคนเป็นผู้นำมา เพื่อต้องการความดีความชอบ แต่นางสุมณฑาเล่าความจริงต่าง ๆ ให้ท้าวภูษราชฟัง ท้าวภูษราชจึงลงโทษโอรสทั้ง 6 และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย พร้อมกับไปเชิญนางหล้าและนางจันทาพร้อมลูก ๆ กลับเมือง ต่อมา สังข์ศิลป์ชัยก็ได้ครองเมืองแทน

ฝ่ายพญานาคเมื่อเสียนางสีดาจันทร์แจ่มแก่สังข์ศิลป์ชัยแล้ว ก็มีความทุกข์มาก ต่อมาจึงไปขอลูกจากสังข์ศิลป์ชัย และได้แต่งงานสมปรารถนา

กล่าวถึงท้าวเวสสุวัณ แต่ก่อนยักษ์กุมภคณฑ์มาเผ่าถวายเป็นประจำ แต่ไม่เห็นมานานแล้ว จึงสงสัย และไปหาที่เมืองกุมภคณฑ์ พอรู้ว่ากุมภคณฑ์ตายแล้วจึงชุบชีวิตขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง กุมภคณฑ์ยังคิดถึงนางสุมณฑาอยู่ จึงเดินทางไปขโมยนางสุมณฑาอีกครั้งหนึ่ง

และอุ้มตัวสังข์ศิลป์ชัยมาด้วย น้องทั้งสองของสังข์ศิลป์ชัยจึงติดตามมาและสู้รบกัน พระอินทร์มาห้ามทัพ และบอกกুমภัดว่า ถ้ารักจริงจะต้องมาขอตามประเพณี ในที่สุดกুমภัดก็จึงยุติการรบและปล่อยสังข์ศิลป์ชัยและสุมุดหากลับคืน ต่อมาจึงไปขอตามประเพณีและได้แต่งงานสมความต้องการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. กาสะเกษ²

มีเมือง ๆ หนึ่งชื่อ พาราณสี มีกษัตริย์ชื่อท้าวสุริวงษ์ เกศนุราช วันหนึ่ง พระองค์ลามาเหิไปเรียนศิลปศาสตร์ต่าง ๆ จากพระรสี หอเรียนจบแล้วก็กลับเมือง ขณะเดินทางกลับได้ผ่านเมืองพระยาครุฑ และตกลงผูกมิตรเป็นเพื่อนกัน ต่อมาก็ผ่านเมือง ยักษ์ คือท้าวกุมภภัฑ ก็ผูกมิตรกันอีก

พอถึงเมือง พระองค์ต้องการมีลูกจึงงใหม่เหิขอลูกจากพระอินทร์ พระอินทร์ ส่งมาให้ ต่อมาประสูติโอรสให้ชื่อว่า กาสะเกษ กาสะเกษโตขึ้นท้าวสุริวงษ์ห้ามไม่ให้ไป เล่นที่คอกม้า วันหนึ่งกาสะเกษจึงแอบไปขี่ม้าจึงพาทยานออกจากเมืองไป ม้าตัวนี้เป็น ม้าวิเศษ ชื่อมณีกาบ

กล่าวถึงเมืองยักษ์ พญายักษ์มีธิดาชื่อมาลีจันทร์ พญายักษ์รักบุตรสาวคนนี้มาก ใครจะมาขอก็ไม่ยอม ต่อมากาสะเกษทราบข่าวความสวยงามจึงหาทางพบและได้พบและ ได้ลักลอบได้เสียกัน ต่อมาพญายักษ์ทราบเรื่องจึงวางแผนจับกาสะเกษโยคยทำกับดักไว้ วันหนึ่งกาสะเกษขี่ม้าลักลอบเข้าหานางมาลีจันทร์อีก จึงถูกกับดักตายทั้งคนและม้า นางมาลีจันทร์จึงเอาศพกาสะเกษและม้าไปลอยแพ พระรสีจึงขุบชีวิตขึ้นม่ออีก และกาสะเกษก็มาหานางมาลีจันทร์อีก ต่อมาพญายักษ์ทราบอีกจึงวางกับดักเอาไว้อีกและเกิดรบกัน ยักษ์เหิยอมมอบเมืองให้ แต่กาสะเกษปฏิเสธแล้วพานางมาลีจันทร์เดินทางต่อไป

ขณะเดินทางได้มาพบยักษ์มากมาย เช่น ยักษ์สาระกัน, ยักษ์คันชะ, ยักษ์สาระกาย ก็รบกันตลอดการเดินทาง

กล่าวถึงเมือง ๆ หนึ่ง ผู้ปกครองมีธิดา 3 องค์ เป็นกนิรี ไทรทำนายว่าไม่มีดี จึงเอาไปลอยแพ พระรสีพบ จึงเลี้ยงไว้ วันหนึ่งกนิรีทั้ง 3 ไปเหิยวได้มาพบกาสะเกษ นางมาลีจันทร์ และม้าอนหลับอยู่จึงอุ้มกาสะเกษไป ในที่สุดกนิรีทั้ง 3 และกาสะเกษก็ได้เสียกัน ฝ่ายม้ามณีกาบและนางมาลีจันทร์คืนขึ้นไม่พบกาสะเกษ ม้ามณีกาบให้นางพัก อยู่ ส่วนคนไปตามหา ม้าตามหาไม่พบ ในที่สุดก็หลงทางกลับไม่ถูก ดังนั้นกาสะเกษ นางมาลีจันทร์, ม้ามณีกาบ จึงพลัดพรากกัน

²พระอริยานุวัตร, กาสะเกษ (อุบลราชธานี:โรงพิมพ์ศิริธรรม, 25 19)

ฝ่ายมาลีจันทร์ก็ตามหาแม่กับตามหากาสะเกษ ได้มาพบกับพญาอสูรย์และพักอาศัยอยู่ควาย ฝ่ายแม่ก็เดินทางมาพบพระรสีสี มาเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ฟัง พระรสีสีจึงรู้เรื่องและบอกให้มาพักอยู่ที่นี่ เคียวกาสะเกษก็คงจะมา ต่อมานางกินรีทั้ง 3 มาพบพระรสีสี พระรสีสีจึงสอบถามความจริง ในที่สุดกาสะเกษจึงพบแม่ และร่วมกับกินรีตามหานางมาลีจันทร์ ในที่สุดก็พบมาลีจันทร์ จึงเดินทางต่อไป จุดมุ่งหมายคือกลับเมืองพาราณสี ขณะเดินทางก็พบกับยักษ์มาตลอด เช่น ยักษ์โซโน ฯลฯ

การเดินทางมาเรื่อย ๆ ต่อมาก็มาถึงเมืองยักษ์อีกเมืองหนึ่ง ผู้ปกครองชื่อ ยักษ์กุมพล ยักษ์กุมพลได้ข่าวว่ามีมนุษย์ 2 คนเข้ามา และทราบว่ามีหญิงสาวงามมากจึงอยากได้เป็นเมีย จึงไปลักเอานางมาลีจันทร์ได้ขณะนอนหลับ กาสะเกษจึงขี่ม้าตามอีก และไปรบกับยักษ์ ยักษ์เสียหายมาก ต่อมาพระยาครุฑมาพบก็ได้ถามเรื่องราวต่าง ๆ ในที่สุดก็รู้ว่าเป็นลูกชายของท้าวสุริวงษ์ซึ่งเป็นเพื่อนกัน จึงยุติการรบและพากันแก้กาสะเกษกับนางมาลีจันทร์เข้าเมืองพาราณสี ต่อมากาสะเกษก็ได้ครองเมืองแทนพ่อ

ในตอนสุดท้ายของเรื่อง มเหสีองค์หนึ่งของกาสะเกษคลอดโอรสชื่อกาลิยะ สัตตมาตราช กาสะเกษจึงตกลงที่จะให้โอรสครองพาราณสีแทน ส่วนคนกับมาลีจันทร์กลับไปเมืองยักษ์ของมาลีจันทร์ และได้ครองเมืองสืบแทน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. จำปา 4 คน³

เริ่มเรื่องกล่าวถึงเมืองปัญจา ผู้ปกครองชื่อพญาจูลี มเหสีชื่ออัคคี เป็นเมืองที่กว้างใหญ่ ผู้ปกครองปกครองด้วยทศพิธราชธรรม

กล่าวถึงเมืองจักรจีน ผู้ปกครองชื่อ จักรจีนทรราช มีธิดาชื่อปทุมมา วันหนึ่งพญา ยักษ์เข้าเมืองมากินประชาชนหมด พญาจักรจีนจึงเอาธิดาซ่อนไว้ในกลอง ดังนั้นทุกคนในเมืองถูกยักษ์กินหมด เว้นนางปทุมมา

ฝ่ายพญาจูลี วันหนึ่งไปเที่ยวป่าจึงพลัดหลงไปถึงเมืองจักรจีน ได้พบนางปทุมมา จึงนำกลับเมืองตน แล้วให้เป็นมเหสีอีกองค์หนึ่ง

ต่อมานางปทุมมาคลอดลูกเป็นชาย 4 คน แต่นางอัคคีมเหสีองค์แรกอิจฉาจึงออกอุบายโดยให้อาโอรสทั้ง 4 ไปทิ้งน้ำ แล้วนำเอาลูกสุนัขมาไว้แทน และใส่ร้ายว่าคลอดลูกเป็นสุนัข นางปทุมมาจึงถูกปลดไปเป็นคนเลี้ยงหมู

สำหรับโอรสทั้ง 4 องค์นั้น พระอินทร์ช่วยไว้จึงล่อน้ำไปที่บ้าน 2 ตายายคนเฝ้าสวนพญาจักรจีน ตายายจึงเลี้ยงไว้ ต่อมานางอัคคีจึงทราบข่าวจึงหาอุบายฆ่าโอรสทั้ง 4 โดยเอายาพิษให้กินจึงตาย และไปเกิดเป็นต้นจำปาสีตัน ต่อมานางอัคคีทราบอีกจึงทำลายต้นจำปาทั้งสี่อีก โดยเอาไปทิ้งน้ำ แต่ต้นจำปาทั้งสี่ก็ลอยไปถึงที่พักพระรสีสิ พระรสีสิชุบชีวิตขึ้นอีกและตั้งชื่อว่า

- เสตราชกุมาร
- ปิตราช
- สุวรรณกุมาร
- เพชรราช

ต่อมา 4 กุมารรู้ความจริงจึงเดินทางไปหาแม่ คือนางคำกลอง ระหว่างทางก็พบยักษ์มากมายและรบชนะทุกครั้ง การรบชนะยักษ์จะยกเมืองให้และยกบุตรสาวให้ด้วย เสตราชชนะยักษ์สิงห์และได้ครองเมืองพร้อมกับนางคันธมาลาลูกสาวยักษ์

ปิตราชชนะยักษ์แห่งเมืองโกฏิยนคร และได้ครองเมืองพร้อมกับลูกสาวยักษ์ชื่อปัสสามาลี

³พระอริยานุวัตร, จำปาสีตัน (กรุงเทพมหานคร:บัณฑิตการพิมพ์, 2515)

สุวรรณราช ขณะเจ้าเมืองจำปา และไค้ครองเมืองพร้อมลูกสาว เหลือแต่
เพชรราช องค์เดียวยังไม่ได้คู่ครอง

ต่อมาทั้ง 4 กุมารมาถึงเมืองบัจจา ในที่สุดก็สามารถทำให้พระบิดา คือพญา
จุลณีเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ พญาจุลณีจึงทำโขนนางอัคคี และให้ปทุมมาเป็นมเหสีตามเดิม
เมื่อเรื่องราวลงเอยด้วยดีแล้ว 3 กุมารก็กลับไปครองเมืองตามเดิม เหลือแต่เพชรราช
องค์เดียวอยู่กับพระบิดาและพระมารดา

วันหนึ่งเพชรราชไปเที่ยวป่าได้พบนางปทุมเกสร ซึ่งพระอินทร์ส่งมาเกิดอยู่ใน
คอกบัว พระรสีจึงเลี้ยงไว้ เพชรราชจึงขอกับพระรสี พระรสีจึงยกให้และ เดิน
ทางกลับเมือง แต่ระหว่างทางนั้นยักษ์มาขโมยนางปทุมเกสรไป ยักษ์ตนนี้ชื่อทนต์มหายักษ์
มีธิดาชื่ออุษามาลา ซึ่งพระอินทร์ส่งมาเกิด เพชรราชตามหานางปทุมเกสร และรบกับยักษ์
ชนะ ฝ่ายยักษ์ตาย และได้นางอุษามาลามาครอง

ฝ่ายนางปทุมเกสรไขอุบายหลบหนีจากยักษ์ได้และกลับมาอยู่กับพระรสีตามเดิม
และคลอดโอรสชื่อ สุวรรณเกสร ฝ่ายนางอุษามาลาก็คลอดลูกชื่อ อุษาราช

เพชรราชตามหาปทุมเกสรต่อไปถึงเมืองจักรซัน จึงชุบชีวิตประชาชนกลับคืน
เพราะยักษ์กินหมกทั้งกระดูกไว้ และได้หมบู่และยา และต่อมาก็ฆ่ายักษ์ตาย และได้ครอง
เมืองจักรซันแทนบู่และยา

เพชรราชตามหานางปทุมเกสรอีก วันหนึ่งโอรสทั้ง 2 คนคือ สุวรรณเกสร
และอุษาราชไปเที่ยวป่าและรบกัน ต่อมาได้ทราบว่าเป็นพี่น้องกัน ทั้ง 2 กุมารได้มาพบ
เพชรราช ในที่สุดก็รู้จักว่าเป็นพระบิดา

ในที่สุดท้าวเพชรราช, ปทุมเกสร, อุษามาลา, สุวรรณกุมาร, อุษาราช ก็ได้
พบกันตามต้องการ และเดินทางไปเมืองบัจจา

ฝ่ายเสตราชกุมาร, ปิตราช, สุวรรณกุมาร ตกกลางมาเยี่ยมพระบิดาที่เมือง
บัจจา จึงมาพบกับกลุ่มเพชรราชกลางป่า ดังนั้นทุกคนจึงมุ่งสู่เมืองบัจจาและมาถึงเมือง
บัจจา เมืองบัจจาจึงจัดงานสมโภช 7 วัน 7 คืน พอทุกอย่างสมบูรณ์แล้วกษัตริย์แต่ละ
องค์จึงกลับคืนเมืองของตนโดยฝ่ายเพชรราชกลับไปครองเมืองจักรซันตามเดิม

4. พระลัก-พระลาม⁴

มีเมือง ๆ หนึ่งชื่อ กรุงลังกา ผู้ปกครองคือ ชามมะนาสวน ชามมะนาสวนต้องการมีฤทธิเดชจึงเหาะไปหาพระอินทร์เพื่อขอเรียนศิลปวิทยาการ พระอินทร์ก็สั่งสอนให้ ต่อมาชามมะนาสวนหลงรักนางสุชาดาภรรยาของพระอินทร์ จึงปลอมเป็นพระอินทร์และได้เสียดกับนางสุชาดา ต่อมาพระอินทร์มาพบนางสุชาดาจึงทราบความจริง นางสุชาดาจึงขอมาชดใช้กรรมในเมืองมนุษย์

เมื่อชามมะนาสวนกลับเมืองของตนแล้ว ต่อมามเหสีก็ลอคธิดาองค์หนึ่ง ซึ่งก็คือ นางสุชาดามาเกิดนั่นเอง โจรทำนายว่าไม่ดี จะนำความเดือดร้อนมาให้ ชามมะนาสวนจึงสั่งให้เอาไปทิ้งเสีย พระรสีสีมาพบจึงเก็บไปเลี้ยงและให้ชื่อว่า "สีดาจันทร์แจ่ม"

ต่อมาชามมะนาสวนได้ทราบความงามของนางสีดาจันทร์แจ่มจึงมาขอโดยที่ไม่รู้ว่า เป็นลูกของตน พระรสีสีบอกว่าไม่ชดช้อย์ถวายกฐนุและยิงได้ แต่ชามมะนาสวนก็ทำไม่ได้จึงกลับไป

กล่าวถึงพระลามได้ข่าวความงามของนางสีดาจันทร์แจ่มเช่นกัน จึงลาบิดามารดามาหาพระรสีสีพร้อมกับพระลัก พระลามสามารถยกกฐนุและยิงได้ พระรสีสีจึงยกนางสีดาจันทร์แจ่มให้ แต่ก่อนจะนำกลับเมืองพระรสีสีบอกว่าคนจะไปเอน้ำในสระอนินมา มาให้อาบก่อน แต่พระลามไม่ยอมรอจึงลักนางสีดาจันทร์แจ่มกลับไป พระรสีสีกลับมาทราบข่าวจึงโกรธมากและแข่งให้พลัดพราจากกัน

ขณะที่เดินทางมาถึงกลางป่า ชามมะนาสวนทราบข่าวจึงใช้บุบายลักเอนางสีดาจันทร์แจ่มไปได้ พระลัก-พระลามจึงตามหานางสีดาจันทร์แจ่ม

ฝ่ายพระรสีสีอยู่มาไม่นานก็ต้องการมีเมียจึงเนรมิตให้มีหญิงสวยขึ้นและเอาเป็นเมีย และออกลูกมาเป็นหญิงคนหนึ่ง ต่อมาพระอาทิตย์มาพบเมียพระรสีสีจึงได้เสียดกัน มีลูกออกมาเป็นชาย 2 คน พระรสีสีคิดว่า เป็นลูกของตนและให้ชื่อว่าสังคิปและพะสีจันทร์ ต่อมา พระรสีสีรู้ว่าไม่ใช่ลูกของตนจึงเอาไปล่อน้ำแต่ไม่ตาย

⁴พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ, พระลัก - พระลาม(รามเกียรติ์)

(มหาสารคาม: ศูนย์อนุรักษ์วรรณคดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2518)

กล่าวถึงพระลัก-พระลามตามหานางสีดาจันทร์แจ่ม พระลามไปกินผลไม้ป่าบางชนิดจึงกลายเป็นลิง ฝ่ายลูกสาวพระรสีได้กินผลไม้ก็กลายเป็นลิงเช่นกัน ลิงทั้ง 2 จึงได้กลายเป็นตัวเมียกันและมีลูกชื่อ หละมาน

กล่าวถึงควายตัวหนึ่งมีอำนาจมาก มีบริวารมาก เมื่อเมียของตนออกลูกมาเป็นควายตัวผู้ตนจึงฆ่าทิ้งหมดเพราะกลัวจะมาแย่งอำนาจของตน ถ้าเกิดลูกควายเป็นตัวเมียจะเลี้ยงไว้ วันหนึ่งมีควายตัวหนึ่งออกลูกมาเป็นชาย กลัวพ่อควายจะฆ่าจึงเอาไปซ่อนในถ้ำ ควายหัวระพีโตขึ้นจึงทำพ่อนกัน ในที่สุดก็ชนะและได้เป็นเจ้าของควายสืบแทน

ควายหัวระพีก็เยี่ยมในความสามารถของตน ในที่สุดไปทำสู้กับสังคิป การต่อสู้เสมอกัน จึงตกลงจะสู้กันในถ้ำ เพราะเป็นที่แคบคงจะพิสูจน์ความแพชนะได้ง่าย ก่อนจะเข้าถ้ำสังคิปบอกน้องชายคือ พระสีจันทร์ว่า ถ้าเลือกชนไหลออกจากถ้ำก็คือเลือกควาย ถ้าเลือกใส่ก็คือเลือกคนให้เอาหินปิดปากถ้ำเสีย การต่อสู้จึงเกิดขึ้น สังคิปชนะเลือกชนของควายไหลออกสู่ปากถ้ำ แต่บังเอิญฝนตก น้ำฝนจึงปนกับเลือดควายเลือดจึงใส่ พระสีจันทร์ก็เลือกคิดว่าที่ตายจึงเอาหินไปปิดปากถ้ำเสีย แล้วตนก็กลับครองเมืองสืบแทน สังคิปหาทางออกจากถ้ำจนได้ โกรธพระสีจันทร์มาก จึงตามมาฆ่า พระสีจันทร์หนีจากเมือง ส่วนพระลามต่อมากินผลไม้ชนิดหนึ่งจึงกลายเป็นคนดังเดิม พระลักพระลามเดินทางมาพบพระสีจันทร์กลางป่า พระสีจันทร์เล่าว่าสังคิปชิงเมือง ดังนั้น พระลามจึงช่วยพระสีจันทร์และฆ่าสังคิปตาย

พระลักพระลามจึงตามหานางสีดาจันทร์แจ่มต่อไป โดยมีหละมานเป็นผู้ช่วยเหลือ ในที่สุดก็รบชนะยามมะนาสวน และได้สีดาจันทร์แจ่มกลับคืน

พอสีดาจันทร์แจ่มกลับเมืองแล้วก็ได้ปกครองเมือง ต่อมาวันหนึ่งนางสนมอยากเห็นยามมะนาสวน นางสีดาจันทร์แจ่มจึงเขียนรูปให้ดูงดงามมาก พระลามมาพบ จึงคิดว่าสีดาจันทร์แจ่มนอกใจจึงสั่งให้นำไปประหารเสีย พระลักช่วยไว้โดยนำไปฝากพระรสี ต่อมาสีดาจันทร์แจ่มคลอดโอรสซึ่งเป็นลูกที่เกิดจากพระลาม

ในที่สุดพระลามได้พบโอรสและสอบถามความจริง จึงได้เชิญนางสีดาจันทร์แจ่มกลับมาเป็นมเหสีตามเดิม

5. ผาแดง-นางไอ่⁵

มีเมืองสำคัญ 3 เมือง คือ สุวรรณโคมคำ, ผาโพง, หนองแส เมืองสุวรรณโคมคำเป็นเมืองพญาขอม ซึ่งเป็นเมืองที่ยิ่งใหญ่รุ่งเรืองมาก มีมเหสีชื่อนางจันทร์ มีลูกชื่อนางไอ่ อาณาจักรขอมมีปราสาทงดงามมาก มีสนมมากมาย มีกำลังทหารเข้มแข็ง พญาขอมเป็นผู้ที่มีธรรมะชอบทำบุญทำทาน พญาขอมมีน้องชาย 2 องค์ และได้แบ่งอาณาจักรให้น้องไปครองเมืองเชียงเหียน และเมืองศรีแก้ว ทั้ง 2 เมือง ถือเป็นเมืองรอบนอก

เมืองผาโพงมีท้าวผาแดงครองอยู่ ท้าวผาแดงได้ทราบข่าวว่านางไอ่สวยงามมาก จึงหลงรักและเดินทางมาที่เมืองพญาขอม และลอบเข้าหานางไอ่และได้เสียกัน

เมืองหนองแส เป็นเมืองพญานาค เป็นแม่น้ำที่กว้างใหญ่ มีแควใหญ่น้อยมากมาย ชายฝั่งทั้ง 2 มีพญานาค 2 ตัว ปกครองคนละฟาก ตัวหนึ่งชื่อสุวรรณนาค อีกตัวคือสุทโธนาค นาคทั้ง 2 ต่างเฝ้าเพื่อเฝ้ากัน ไปมาหาสู่กันเสมอ มีอะไรก็แบ่งปันกัน ครั้งหนึ่งสุทโธนาคได้ช้างก็เอามาแบ่ง ต่อมาสุวรรณนาคได้เนื้อเม่นก็เอามาแบ่ง ปัญหาคือเนื้อเม่นมีน้อย สุทโธนาคโกรธคิดว่าเพื่อนเอามาให้แต่ตนเองเอามาแบ่งให้มากมาย สุวรรณนาคชี้แจงว่าเม่นตัวเล็ก แต่สุทโธนาคไม่เชื่อ ดังนั้นจึงรบกัน ในที่สุดพระอินทร์ส่งเทวบุตรลงมายุติการรบและให้อิวาที่อยู่ในศีลธรรม พญานาคทั้งสองจึงยุติสงครามและอพยพไปตั้งเมืองใหม่ สุวรรณนาคไปสร้างเมืองนันทบุรีนคร สุทโธนาคไปสร้างเมืองศรีสัตตนาคนคร ต่อมาเมื่อลูกชื่อท้าวบังคี

พอถึงวันเพ็ญ เดือน 6 พญาขอมจัดให้มีบุญบั้งไฟขึ้นเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และได้เชิญเมืองต่าง ๆ มาร่วม รวมทั้งผาแดงก็มาร่วม พอวันงานแข่งบั้งไฟมีการพนันเอาบ้านเอาเมือง โดยมีสัญญาคือถ้าบั้งไฟใครสูงจะเป็นผู้ชนะ ผลคือเมืองอื่น ๆ บั้งไฟสูงมาก แต่บั้งไฟของพญาขอมและของท้าวผาแดงจุดไม่ขึ้น จึงแพ้ แต่พญาขอมก็ทำเฉยเสียกับผลพนันที่แพ้

⁵กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, นิทานเรื่อง ท้าวผาแดง-นางไอ่และประเพณีบุญบั้งไฟ (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์คุรุสภา, 2524)

กล่าวถึงท้าวภังคี ลูกสุทโธนาคนได้ข่าวนางไอ่ก็หลงรัก ปลอมตัวเป็นกระรอก
 ขาวมา นางไอ่เห็นอยากได้จึงให้นายพรานยิงกระรอกจึงตาย ก่อนตายกระรอกอธิษ-
 ฐานว่าให้ตนมีเนื้อมาก ๆ ใครกินคนนั้นจะตาย เมืองไหนกินเมืองนั้นจะล่ม ในที่สุด
 ชาวเมืองพากันกินและตาย บ้านเมืองก็ล่ม นางไอ่ก็ตายเพราะกินเนื้อกระรอก
 พอนางไอ่ตายขนาดก็อุมลงบาดาล ท้าวผาแดงก็กลั้นใจตาย พอตายก็มีฤทธิ์
 มาก ยกกองทัพไปรบกับขนาด ในที่สุดพระอินทร์ก็ลงมาห้ามทัพ ก็สามารถยุติสงครามได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. พญาคันทก⁶

พญาเอกราชและพระนางสีดาครองเมืองอินทปัตถ์ ในชมพูทวีป ต่อมาพระ
โศภิตีศิวดีอกำเนิดในครรภ์นางสีดา เวลาประสูติออกมาเป็นคางคก(คันทก)

เมื่อท้าวคันทกโตขึ้นอยากมีเมียแต่บิดาไม่เห็นด้วย เพราะเป็นสัตว์จะแต่ง
งานกับคนไม่เหมาะสม และคนทั่วไปจะดูหมิ่น ท้าวคันทกจึงขอให้พระอินทร์ช่วยเหลือ
พระอินทร์จึงช่วยโดยสร้างปราสาทให้และเอานางแก้วจากอัครภรรยาไปมาเป็นชายา
ต่อมาบิดาจึงจัดพิธีอภิเษกให้และให้เป็นเจ้าเมืองแทน เมื่อครองเมืองแล้วก็มีพญาเมือง
ต่าง ๆ และสัตว์มาขอเป็นบริวารมาก ผลคือแถบโคจรและอิจจาจึงไม่ยอมให้หาคเล่นน้ำ
บ้านเมืองจึงเกิดแห้งแล้ง ผู้คนและสัตว์ล้มตายมากมาย

พญาคันทกและพรรคพวกจึงยกทัพไปรบกับแถบและได้ชัยชนะ แถบจึงทำให้ฝน
ตกตามฤดูกาล พร้อมทั้งให้นำข้าวทิพย์ผลเท่ามะพร้าวไปปลูกในเมืองมนุษย์ บ้านเมือง
จึงสมบูรณ์เรื่อยมา

ต่อมาชาวชมพูทวีปเกิดจครานไม่ทำยุ่งฉางไว้คอยรับข้าวทิพย์ และยังมิให้
เมล็ดข้าวที่ลอยอยู่เต็มบ้าน จึงเอามัดหินมัดข้าวแตกกระจาย เม็ดข้าวบางส่วนแตกออก
ไป กลายเป็นเปลือกเป็นมัน ส่วนที่ยังเป็นเม็ดข้าวก็มีแต่เม็ดเล็ก ๆ และชาวชมพูทวีปต้อง
ปลูกข้าวเอง เม็ดข้าวไม่ยอมงอกเองเหมือนแกล่ก่อน

ต่อมาพญาแถบเห็นมนุษย์ขึ้นไปเรียนเวทมนต์แล้วกลับมาเช่นซ้ำกัน จึงใช้ศร-
ศิลป์ยิงทำลายทางขึ้นไปเมืองแถบ เครื่องเขาคาดที่เกี่ยวข้องขึ้นไปเมืองแถบก็ถูกทำลายลง
เหง่าเครื่องเขาคาดเน่ากลายเป็นหนองน้ำใหญ่คนจึงเรียกว่า หนองกระแสมาจจนถึงปัจจุบัน
นี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶ผวน วงษ์อ้วน, พญาคันทก, (มหาสารคาม:ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดมหาสาร
คาม, 2525)

7. ขุนทีง⁷

มีเมือง ๆ หนึ่งผู้ปกครองคือ ขุนเทือง มีเมียชื่อ บุสดี วันหนึ่งขุนเทืองเสด็จ
ประหาสป่าได้พบลูกพญานาคซึ่งแปลงเป็นมนุษย์มาเที่ยวสวนจึงเกิดหลงรัก ในที่สุดก็ไต่กัน
และลงไปอยู่เมืองพญานาคด้วยกัน วันหนึ่งนางนาคพาบริวารไปเล่นน้ำเพื่อจะให้ฝนตกสู่
เมืองมนุษย์ จะได้ทำมาหากินได้ ขุนเทืองเห็นนางนาคเล่นน้ำสนุกสนานกัน นาคทั้งตัวผู้
และตัวเมียก็ไม่พอใจ พอนางนาคเล่นน้ำเสร็จกลับมาขุนเทืองก็แสดงความไม่พอใจแต่ก็
อยู่ด้วยกัน ต่อมาจนนางนาคมีท้อง

ฝ่ายนางบุสดีมีเหตุเห็นว่าขุนเทืองไปนานแล้วไม่กลับมาจึงให้ไพร่ทำนาย ไพร
บอกความจริงต่าง ๆ นางบุสดีทนนานให้ผิมน้ำช่วย ผิมน้ำลงไปเมืองนาคทำให้ขุนเทืองไม่
สบาย ขุนเทืองจึงรู้ว่าเมียให้มา ตนจึงตัดสินใจจะกลับ ดังนั้นอาการเจ็บไข้จึงหายไป
ก่อนกลับนางนาคเอาลูกให้ไปเลี้ยงด้วยชื่อ ขุนทีง

ต่อมาถึงเมือง นางบุสดีไม่พอใจที่เอาขุนทีงมาด้วย จึงหาทางใส่ร้ายและขุนทีง
จึงถูกเนรเทศไปอยู่ป่า ต่อมาขุนเทืองจึงไปรับกลับเมือง ขุนทีงได้เยี่ยมแม่ซึ่งเป็นนาค
อีกครั้ง และได้ขอของวิเศษติดตัวมาหลายอย่าง

ต่อมาถึงกลางป่าขุนทีงมีของวิเศษที่ได้มาก็ใช้ของวิเศษ ทำให้เกิดเป็นหญิง
สวย 2 คน และจึงได้เอาเป็นเมีย และที่ขุนทีงพักก็ใช้ของวิเศษทำให้เป็นเมืองใหญ่
ชื่อศรีสัตนาคนาน้อย 2 ชื่อ ทีงและทอง

ต่อมาขุนทีงประหาสป่าอีกได้มาพบชะนีซึ่งแปลงตัวเป็นหญิง ในที่สุดก็ไต่กันอีก
และมีลูกชื่อท้าวอำคา ต่อมาขุนทีงขอลากลับกรุงศรีสัตนาคนาน้อย นางชะนีให้ลูกไปด้วย โดย
ที่ขุนทีงกล่าวว่า ไม่นานจะกลับมาหาอีก เมื่อขุนทีงกลับกรุงศรีสัตนาคนาน้อยระยะหนึ่ง ก็กลับ-
มารับนางชะนี พอนางชะนีเข้าเมืองสุนัขวิงมาตัวหนึ่ง นางชะนีกลัวสุนัขจึงกลับเข้าป่าอีก
ต่อมาขุนทีงไม่สบาย จึงให้ท้าวอำคาไปขอผลไม้วิเศษจากนางชะนี พอมากิน
แล้วก็หาย ต่อมาขุนทีงไม่สบายอีกจึงให้อำคาไปขออีก แต่คราวนี้ไม่พบนางชะนี อำคา
ไปตามฤๅษี จึงรู้ว่านางชะนีคงสิ้นชีวิตแล้ว ต่อมาขุนทีงก็สวรรคต

⁷พิฑูร มลิวัลย์, ขุนทีง (ฉบับรี:โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, 2511)

8. ท้าวกำกาคำ⁸

มีตัวเมียคู่หนึ่งอยู่รวมกันได้ 7 ปี แต่ไม่มีลูก จึงพากันไปอ่อนวอนขอลูกจาก
พระอินทร์ พระอินทร์จึงช่วยเหลือให้มีลูก

ต่อมาพอลูกคลอดออกมาแล้ว ปรากฏว่ารูปร่างลูกนั้นตัวดำ รูปร่างซี้ริ้วซี้เหร่
มาก ฝ่ายสามีต้องการให้เลี้ยงไว้ แต่ภรรยาเกิดความอับอายชาวบ้าน จึงต้องการเอา
ไปทิ้ง จากการโต้แย้งกันนี้ ผลคือ ยอมเลี้ยงท้าวกำกาคำไว้ ฝ่ายเมียก็พยายามหา-
ทางเอาไปทิ้งให้ได้ วันหนึ่งจึงไปหาหมอ ดูหมอกู้รู้ว่าเป็นคนมีบุญแต่ไม่ยอมบอกความจริง
กลับบอกว่าเด็กคนนี้จะนำอันตรายมาให้ครอบครัวไม่ควรเลี้ยงไว้ นางจึงมาบอกสามี ใน
ที่สุดตกลงเอาไปลอยแพในแม่น้ำ แม้ว่าสามีจะอาลัยก็ตาม พระอินทร์จึงช่วยไว้ให้กาคาบ-
บินมาอยู่ชายเมืองหนึ่ง

ท้าวกำกาคำ มาถึงชายเมืองนึกหิวอาหารจึงไปขโมยอยู่ในสวนมากิน ส่วนนั้น
เป็นของนางลูกสาวเจ้าเมือง ๆ หนึ่ง ซึ่งมียายแก่ดูแลอยู่ ต่อมายายแก่จับได้ ในที่
สุดท้ายยอมเลี้ยงเอาไว้ พอถึงวันพระ ยายจึงหาดอกไม้ไปให้นางลูกให้พระ ท้าวกำกาคำ
ช่วยร้อยดอกไม้ให้ โดยร้อยสวยงามมีความหมายมาก นางลูกได้ดอกไม้เกิดความสนใจ
ว่าใครเป็นคนร้อย แต่ยายก็ไม่ยอมบอก

วันหนึ่งท้าวกำกาคำขออนุญาตไปเที่ยวเมือง พอถึงเมืองก็ขอแค้นชาวบ้านเป่า
และเป่าได้ไพเราะมาก ชาวเมืองชื่นชมมาก กษัตริย์ได้ยินเสียงแค้น ต่อมาท้าวกำ-
กาคำก็ลอบเข้าพบนางลูกและได้เสียกัน

พอกลับบ้านท้าวกำกาคำขอให้ยายไปขอลูกกษัตริย์ คือ นางลูกให้ตน กษัตริย์
ปรึกษาลูก ๆ ทุกคนไม่มีใครยอมรับ นางลูกยอมรับคนเดียว อย่างไรก็ตาม กษัตริย์ก็
เรียกสินสอดมากมาย พระอินทร์จึงช่วยหาให้ ในที่สุดท้าวกำกาคำก็ได้ออกรูปออกงดงาม
มาก และได้แต่งงานกันอย่างสมบูรณ์

⁸สุภณ สมจิตศรีปัญญา, ท้าวกำกาคำ (มหาสารคาม:ปริชิตการพิมพ์, 2522)

9. ชูลู-นางอ้ว⁹

เจ้าเมืองกาฬี ครองราชย์ด้วยทศทิศราชธรรม ต่อมาเมเหี้ยก็คลอกลูกชายออกมา โหรทำนายว่า เด็กคนนี้มีกรรมมากเกิดมาชดใช้กรรมและจะฆ่าตัวตาย

อีกเมืองหนึ่งชื่อกายนคร เจ้าเมืองชื่อ พระยาศรี มเหี้ยชื่อ คำพัน ต่อมาคลอกลูกเป็นหญิง ชื่อนางอ้ว

ต่อมาเจ้าผู้ครองนครทั้ง 2 ก็ตาย มเหี้ยครองราชย์แทน ทั้ง 2 เมืองนี้มีมเหี้ยเป็นเพื่อนกัน

วันหนึ่งชูลูลาแม่ไปเยี่ยมเมืองกายนครและได้พบนางอ้ว เกิดรักชอบกันและได้เสียกัน ต่อมาจึงกลับเมืองกาฬี

กล่าวถึงขุนนางซึ่งเป็นทนายขอมอยู่ตามภูเขากิจวัตรประจำวันคือหาผลไม้สัตว์, อาหาร ไปให้แก่นางอ้วและนางอ้วเป็นประจำ และเกิดรักนางอ้วจึงสู้ขอ แต่นางอ้วไม่ตกลง

พอชูลูกลับเมืองจึงบอกแม่และคนก็ไปสู่นางอ้ว แต่แม่นางอ้วไม่ยอม โดยบอกว่าชูลูเป็นคนตระหนี่และคนตกลงจะยกให้ขุนนางแล้ว พอชูลูกลับมาบอกแม่ แม่จึงไปขออีกครั้งแต่ถูกปฏิเสธ อย่างไรก็ตามชูลูกับนางอ้วก็ลักลอบพบกันเสมอ แม่นางอ้วรู้ก็โกรธมาก

ในที่สุดนางอ้วจึงตัดสินใจผูกคอตาย

ชูลูรู้ข่าวและมาพบก็ฆ่าตัวตายตาม

ขุนนางมาพบก็จูบแขน, จูบมือ ก็ถูกพิษ ก็ตายอีกคน

⁹ปรีชา พิณทอง, ชูลู-นางอ้ว (อุบลราชธานี:โรงพิมพ์ศิริธรรม, 2524)

10. นางम्मหอม¹⁰

ยังมีเมือง ๆ หนึ่งชื่อนครศรี เจ้าเมืองมีลูกสาวคนหนึ่งชื่อนางสีดา วันหนึ่งนางสีดาคิดอยากจะไปเที่ยวป่าจึงพาบริวารไปเที่ยวป่า ขณะอยู่ในป่านั้นนางสีดาหลงในป่า บริวารตามหาไม่พบจึงกลับเข้าเมือง นางสีดาจึงหาทางกลับบ้านคนเดียว ขณะอยู่กลางป่านางหิวน้ำจึงไปกินน้ำที่อยู่ในรอยเท้าช้าง ในที่สุดก็กลับบ้านได้

ต่อมาผลจากการกินน้ำในรอยเท้าช้าง จึงตั้งท้องและคลอดลูกสาว 2 คน ชื่อนางम्मหอมและนางลุน

วันหนึ่งนางम्मหอมและนางลุน ไปอาบน้ำปะปนกับชาวบ้าน มีคนกลุ่มหนึ่งคิดว่าไม่ใช่ลูกคนแต่เป็นลูกสัตว์เดิธราน ทั้ง 2 คนเสียใจมากจึงกลับมาถามแม่ แม่จึงเล่าความจริงต่าง ๆ ให้ฟัง

ต่อมาทั้ง 2 คนจึงขอลานางสีดาไปตามหาพ่อช้างในป่า และได้พบช้าง ช้างให้ทั้ง 2 เป็นงาช้างหลัง นางम्मหอมเป็นได้ ส่วนนางลุนเป็นไม่ได้จึงถูกฆ่าตาย การที่นางम्मหอมเป็นได้เพราะเป็นเชื้อสายช้าง ส่วนนางลุนไม่ใช่

ช้างได้พานางम्मหอมมาอยู่ด้วย โดยสร้างที่หักให้อยู่ หากคนไข้มาให้ หาดอาหารและเสื้อผ้ามาให้

ต่อมานางम्मหอมอยากมีสามีจึงเอาเส้นผมใส่หีบหอบลอยน้ำโดยอธิษฐานว่าขอให้ผู้ที่มาเป็นสามีได้พบหีบและตามมาพบนาง หีบหอบลอยไปถึงเมือง ๆ หนึ่ง เจ้าชายได้พบจึงตามหานางम्मหอมและได้พบกันจึงอยู่ด้วยกัน และต่อมาก็พากันหลบหนีกลับเมืองของตน

ช้างตามมาพบทั้ง 2 อยู่บนภูเขา ช้างขอให้นางम्मหอมลงมาพบโดยกล่าวว่าช้างกำลังจะตายแล้ว ขอให้มาพบสักนิด นางम्मหอมลงมาพบช้างจึงสั่งเสียต่าง ๆ ก่อนตายว่า ถ้าคนตายให้นางถอดเอางาช้างของตนไปเพราะเป็นงาช้าง และช้างก็ตาย

นางम्मหอมกับเจ้าชายมีลูกด้วยกัน คนโตเป็นชายชื่อสีลา คนเล็กเป็นหญิงชื่อช่าดา ขณะเดินทางกลับด้วยเรือนั้นมีผีตนหนึ่งต้องการเจ้าชายเป็นสามีจึงหลอกนางम्मหอมล่อน้ำและปลอมคนเป็นนางम्मหอมแทน ลูกทั้ง 2 ก็เห็นแต่ไม่กล้าพูด

¹⁰ชมรมวรรณกรรมอีสาน, นางम्मหอม (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์ศรีอนันต์, 2526)

พอถึงเมืองก็อยู่ด้วยกันเป็นปกติ ลูกทั้ง 2 รู้ว่าผีปลอมเป็นแม่คนจึงลักลอบออก
จากเมืองตามหานางหม่อมซึ่งเป็นแม่ในป่า ได้พบเพราะนางหม่อมหลังจากตกน้ำก็หา
ทางขึ้นฝั่งได้และอยู่ในป่า เมื่อลูกทั้งสองพบแม่แล้วก็กลับเมือง ต่อมาลูกทั้งสองจึงบอก
ความจริงให้เจ้าชายฟังและฆ่าผีตายแล้วไปรับนางหม่อมกลับเมือง

พอทุกอย่างสมบูรณ์แล้ว นางหม่อมและเจ้าชายจึงไปเยี่ยมญาติ ฝ่ายนางหม
่อมพอกลับมา เจ้าชายก็ได้รับสถาปนาให้เป็นกษัตริย์แทนพ่อซึ่งแก่แล้ว ต่อมาจึงให้ลูก-
ชายคนโตชื่อสีลาสิมราชสมบัติแทน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียน

ข้าพเจ้าชื่อ นายณรงค์ศักดิ์ ดีระวางษ์ มีภูมิลำเนาที่อำเภอเมือง จังหวัด
 สกลนคร จบชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนเชิงชุมราษฎร์นุกูล จังหวัดสกลนคร, จบชั้น
 มัธยมศึกษาที่โรงเรียนอานวยศิลป์พระนคร, จบชั้นมัธยมปลายที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
 และจบปริญญาตรีรัฐศาสตรบัณฑิต ที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาควิชา
 การปกครอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย